

Lunds Universitet

Institutionen för lingvistik

D-uppsats i Allmän språkvetenskap VT 2005

ORDFÖLJDSVARIATIONEN MELLAN

VSO OCH VOS

I ETT URVAL

OCEANISKA SPRÅK

Av Emma Eurenus

Handledare: Arthur Holmer

SAMMANDRAG

I denna uppsats behandlas ordföljdsvariationen mellan VSO och VOS i enkla satser i de oceaniska språken samoanska, tonganska och niueanska. En av dessa ordföljder är härledd (deriverad) ur den andra.

Denna variation påminner om de syntaktiska fenomenen object shift (objektsflytt) och noun incorporation (nomen-inkorporering). Vid OS har objektet flyttat ur VP, vilket också har hänt i VSO-ordföljden, om denna är deriverad. Vid NI har objektet morfologiskt sammanfogats med verbet, men i vissa språk har objektet endast flyttat till positionen direkt efter verbet, utan att sammanlänkas med detta, vilket också har hänt i VOS-ordföljden, om denna är deriverad. Denna studie är baserad på litteratur som behandlar språk i vilka fenomenen OS eller NI tydligt förekommer, och på litteratur som behandlar oceaniska språk som uppvisar liknande syntaktiska drag.

NI beskrivs som ett fenomen i samoanska av Mosel & Hovdhaugen, tillika i tonganska av Otsuka, och Massam beskriver fenomenet pseudo noun incorporation (falsk inkorporering) i niueanska. Otsuka och Massam skriver också att VSO-ordföljden är den grundläggande i tonganska respektive niueanska.

Jag ämnar med denna uppsats undersöka orsaken till ordföljdsvariationen, samt vilken som är den deriverade, och detta gör jag genom att studera de typiska dragen för OS respektive NI och jämföra dessa med de syntaktiska processerna som är orsak till ordföljdsvariationerna VSO och VOS i ovan nämnda oceaniska språk.

Innehåll

Sammandrag	2
1. Inledning	4
1.1 Introduktion	4
1.2 Bakgrund	5
1.2.1 Tidigare forskning	5
1.2.2 Object shift	5
1.2.3 Inkorporering	6
1.2.4 Polysyntetiska språk	7
2. Object shift	7
2.1 Object shift i mandarin och i nordiska språk	8
3. Noun incorporation	14
3.1 Noun incorporation i chukchi, mohawk och hopi	15
3.1.1 Typ I NI	15
3.1.2 Typ II NI	17
3.1.3 Typ III NI	18
3.1.4 Typ IV NI	19
4. Object shift eller noun incorporation i ett urval oceaniska språk	21
4.1 Tonganska	22
4.2 Niueanska	25
4.3 Samoanska	28
4.4 Diskussion	30
5. Sammanfattning	33
6. Kommentarer	34
Referenser	36
Bilaga	37

1. INLEDNING

1.1 Introduktion

Under hela VT 2002 arbetade jag med min C-uppsats som behandlade det oceaniska språket rotumanska. Mitt intresse för grammatik och framförallt oceaniska språk förstärktes genom arbetet med C-uppsatsen. Därför beslutade jag mig för att även D-uppsatsen skulle behandla oceaniska språk.

Vissa oceaniska språk har en variation i ordföljden mellan VSO och VOS i enkla satser. De syntaktiska processerna som är orsak till denna variation uppvisar likheter med två syntaktiska fenomen som benämns object shift (objektsflytt) och noun incorporation (nomen-inkorporering). (Dessa fenomen förklaras närmare på sid 5 och 6). I OS har objektet flyttat ur VP, vilket också har hänt i VSO-ordföljden, om denna är deriverad. I NI har objektet morfologiskt sammanfogats med verbet, men i vissa språk endast flyttat till positionen direkt efter verbet utan att morfologiskt sammanlänkas med detta, vilket också har hänt i VOS-ordföljden, om denna är deriverad.

Jag har beslutat mig för att låta tre oceaniska språk representera min undersökning, och dessa utgörs av samoanska, tonganska och niueanska.

NI beskrivs som ett fenomen i samoanska av Mosel & Hovdhaugen (1992), tillika i tonganska av Otsuka (2005), och Massam (2001) beskriver fenomenet PNI i niueanska. Otsuka och Massam skriver också att VSO-ordföljden är den grundläggande i tonganska och niueanska. Jag vill med denna uppsats undersöka orsaken till ordföljdsvariationen mellan VSO och VOS, samt komma fram till vilken av dessa som är den deriverade i de olika oceaniska språken. Eftersom de syntaktiska processerna som orsakar denna ordföljdsvariation är mycket lika OS och NI, studerar jag först de typiska dragen för OS respektive NI, genom att behandla språk som tydligt uppvisar OS eller NI. Sedan applicerar jag dessa resultat på de oceaniska språken, som är huvudämnet för denna uppsats, för att kunna avgöra vilket av dessa syntaktiska drag som dessa språk påminner mest om. Om resultatet blir att språken uppvisar mest OS-liknande drag är VSO-ordföljden den deriverade, vilket tyder på att VOS är den underliggande ordföljden. Om språken istället uppvisar mest NI-liknande drag betyder detta att VOS-ordföljden är den deriverade, vilket tyder på att VSO är den grundläggande ordföljden.

1.2 Bakgrund

De språk som jag valt att ha med i denna undersökning utgörs av samoanska, tonganska och niueanska. Dessa språk talas på Samoa-öarna, Tonga-öarna samt Niue, som alla hör till Polynesien. Samtliga nämnda språk tillhör den austronesiska språkstammen med undergruppen oceaniska.

De språk som uppvisar det grammatiska draget NI, utgörs i denna uppsats av chukchi som tillhör språkstammen chutkotko-kamchatkan och talas i östra Sibirien, hopi som är ett uto-aztekiskt språk och talas i Arizona-området, och mohawk som är ett irokeiskt språk och talas i sydöstra Canada och nordöstra USA. De språk som uppvisar fenomenet OS utgörs i denna uppsats av svenska och isländska, som tillhör den indoeuropeiska språkstammen, samt mandarin (standardkinesiska) som tillhör den sino-tibetanska språkstammen.

1.2.1 Tidigare forskning

Det har gjorts mycket forskning på fenomenen NI och OS. Denna uppsats baseras på ett representativt urval av forskningsskrifter som behandlar dessa fenomen. Fenomenet NI har behandlats av Mithun (1984). NI i chukchi har behandlats av Spencer (<http://privatewww.essex.ac.uk>) och Lambert (1999), NI i mohawk av Tang (odaterat), och NI i hopi av Gronemeyer (1996). OS i nordiska språk har behandlats av Platzack och Holmberg (1995) och OS i mandarin av Zhang (2000). En grammatik över samoanska har författats av Mosel & Hovdhaugen (1992), NI i tonganska och niueanska har behandlats av Otsuka (2005) och falsk inkorporering, av Massam (2001) kallad PNI, har behandlats av densamma i niueanska.

Det är alltså ovan nämnda författares undersökningar som denna uppsats baseras på.

1.2.2 Object shift

Object shift är ett syntaktiskt fenomen där objektet flyttar till en annan position i satsen. Enligt den generativa synen flyttar objektet ur VP när OS äger rum¹. Detta innebär praktiskt att ordföljden förändras. I mandarin fokuseras objektet vid denna syntaktiska process, vilket resulterar i att basordföljden SVO blir till SOV. I de nordiska språken förändras inte basordföljden när OS ägt rum, men det syns ändå på ytstrukturen att denna process skett, eftersom objektet då flyttar till vänster om satsadverbet. Basordföljden SV(ADV)O blir i dessa fall till SVO(ADV).

¹ Platzack och Holmberg (1995: 143)

De gemensamma dragen för OS i de nordiska språken och i mandarin är följande:

- Vid OS utgörs objektet av en fras (NP).
- Objektet flyttar ur VP.
- Objektet som flyttar ur VP tenderar att vara definit eller specifikt.

Definita och specifika objekt är också referentiella, vilket innebär att dessa led längre fram i talsituationen kan syftas tillbaka på. I satsen ’*Jag spelade *piano* som jag köpte igår’ är *piano* ett exempel på ett icke-referentiellt objekt, eftersom man inte kan syfta tillbaka på detta led. Definita objekt är tidigare nämnda eller kända led, t ex ’*Katten* åt fisk’. För att veta vilken katt man talar om, måste denna katt vara känd sedan tidigare i diskursen, eller synlig i samtalssituationen.

Ett specifikt led är inte känt sedan tidigare, men det avser ändå ett speciellt objekt, t ex ’Jag söker *en svart katt med ett rött öra*’.

Endast ett direkt objekt kan flytta i mandarin. I de nordiska språken kan även ett indirekt objekt flytta, antingen då det står som enda objekt i satsen, eller i den sk dubbla objekt-konstruktionen, vilket kommer att diskuteras närmare på sid 13.

1.2.3 Inkorporering

Med inkorporering menas att två eller flera led sammanfogas. Inkorporering påminner om svenska produktiva sammansättningar², bestående av två nomen. Exempel på sådana sammansättningar kan vara *vattenspann* eller *kattsvans* (fastän dessa sammansättningar är icke-lexikaliserade framgår det tydligt att man avser en spann att ha vatten i, respektive en svans på katter). Man brukar säga att det som skiljer inkorporering från produktiva sammansättningar är att verb kan sammansättas med andra led produktivt.

De gemensamma dragen för NI i chukchi, mohawk och hopi är följande:

- Objektet utgörs av ett huvud³.
- Objektet flyttar och bildar sammansättning (inkorporeras) med verbet.
- Objektet som flyttar och bildar sammansättning (inkorporeras) med verbet tenderar att vara indefinit eller icke-specifikt, och blir därmed också icke-referentiellt.

Vid NI sammansätts det inkorporerade ledet med det inkorporerande ledet, vilket inte behöver innebära att leden sammanfogas morfologiskt, påvisar bl a Mithun, Rosen,

² Med produktivitet menas att det är grammatiskt korrekt att skapa nya sammansättningar utifrån den vokabulär som finns i språket, utan att dessa uttryck finns i ett lexikon.

³ Ett huvud utgörs endast av ett led utan modifierare. En lexikal sammansättning (t ex ett nomen och ett adjektiv) behandlas också som ett huvud. Se Lambert (1999:56), Tang (odaterat) och Gronemeyer (1996:12).

Mosel & Hovdhaugen och Otsuka. De påvisar med exempel att nomenet också kan sammanfogas med verbet med juxtaposition (se sid 21-29). NI används troligen för att nedtona vissa led till förmån för andra.

De flesta ordklasser inkorporerar eller inkorporeras i många polysyntetiska språk. Denna uppsats behandlar dock bara NI och i de flesta fall fall där verb inkorporerat nomen, eftersom den deriverade VOS-ordföljden i de oceaniska språken påminner om de syntaktiska processer som äger rum vid NI. (Se sid 4, samt kapitlet om NI och 'OS eller NI i oceaniska språk').

1.2.4 Polysyntetiska språk

I många polysyntetiska språk förekommer inkorporering, som när den förekommer är mycket produktiv, vilket innebär att nästan alla ordklasser inkorporeras. Polysyntetiska språk kännetecknas annars bl a av huvudmarkering och huvudfinal ordföljd. Huvudmarkering innebär att huvudet kopierar drag från argumenten, d v s att verbet kongruerar med subjektet och objektet. Polysyntetiska språk är mycket rika på morfologi, vilket resulterar i att satsbyggnaden ser ut som ett enda långt ord, där ett analytiskt språk skulle ha ett antal isolerade morfem.

2. OBJECT SHIFT

I detta kapitel behandlas de karaktäristiska dragen hos OS, genom att ett representativt urval språk som uppvisar detta fenomen undersöks. Dessa språk används som en oberoende kontrollgrupp. Om det visas att VSO-ordföljden är den deriverade i något av de nämnda oceaniska språken, visar detta på att detta språk uppvisar drag som påminner om OS.

Jag har begränsat mig till att behandla OS i nordiska språk och i mandarin (standardkinesiska). Jag har valt att blanda exempel från dessa språk, eftersom det tjänar mitt syfte bättre att visa på typiska drag hos OS, än att behandla språken vart och ett för sig. Det är inte ett enskilt språk jag huvudsakligen vill behandla, utan fenomenet OS. Det som gör detta möjligt är att studera ett urval språk som uppvisar detta fenomen.

2.1 Object shift i mandarin och i nordiska språk

Mandarin och samtliga nordiska språk har SVO-ordföljd och är ackusativa språk⁴.

Svenskan och isländskan tillhör de språk där inte basordföljden (SVO) ändras vid OS, eftersom objektet aldrig flyttar till vänster om verbet. Dock syns det på ytstrukturen att objektet flyttat eftersom detta flyttar till vänster om satsadverbet. Detta beror, enligt Platzack och Holmberg, på att verbet i basstrukturen flyttar, för att tillfredställa kravet på V2 i satsen⁵, innan objektet flyttar. Enligt detta synsätt flyttar verbet ur VP.

Vid OS i mandarin (standardkinesiska) ändras ordföljden från SVO till SOV, eftersom objektet flyttar till vänster om verbet. OS i mandarin fokuserar objektet.

I de nordiska språken hindras objektet från att flytta, när ett hjälpverb finns i satsen. Enligt Platzack och Holmberg beror detta på att hjälpverbet hindrar verbet från att flytta ur VP. Detta visas i exempel 1.

1. * *Jón hefur hana ekki séð.*

J:NOM ha:PRES henne:ACC inte se:PST

(‘John har inte sett henne’)

(Platzack och Holmberg 1995:143)

I svenskan flyttar verbet ur VP endast i huvudsatser, påvisar Platzack och Holmberg⁶. Därför flyttar objektet endast i dessa satser. Detta visas i exempel 2a. 2b visar att objektet inte kan flytta i bisats. I isländskan flyttar verbet ur VP både i huvudsatser och bisatser, och därför kan objektet flytta i båda satserna. Detta visas i exempel 2c och d.

2a. *Han känner henne inte.*

2b. * *Det är troligt att han känner henne inte.*

2c. *Jón þekki hana ekki.*

J:NOM kænna:PRES henne:ACC inte

’Han känner henne inte’

(aa:143)

⁴ Ett ackusativt språk har markering på objektet, och denna form skiljer sig från formen på ett subjekt i en intransitiv sats och en agent i en transitiv sats.

⁵ Svenskan är ett V2-språk, vilket innebär att verbet nästan alltid har andra position i satsen. Endast vid ja/nej-frågor kommer verbet på första plats.

⁶ Enligt Holmbergs generalisering från 1986 kräver OS verb-flytt. OS kan därför inte förekomma i bisats, eller då satsen innehåller ett finit hjälpverb.

2d. *Það er trúlegt að hann þekki hana ekki.*
 det vara:PRES trolig att han:NOM kanna:PRES henne:ACC inte
 'Det är troligt att han inte känner henne' (aa)

I svenskan tillåts uteslutande pronominella objektsflytt, se exempel 3a och b (se vidare sid 13). Personliga pronomen är till sin natur definitiva. I isländskan tillåts OS av lexikala nomen, om detta är definit. Alltså flyttar endast definitiva objekt i de nordiska språken. Detta illustreras i exempel 3c, d och e.

3a. *John såg henne inte.*

3b. **John köpte boken inte.*

3c. *Jón keypti ekki bókina.*
 J:NOM köpa:PST inte bok:SG:FEM:ACC:DEF
 'John köpte inte boken' (Platzack och Holmberg 1995:144)

3d. *Jón keypti bókina ekki.*
 J:NOM köpa:PST bok:SG:FEM:ACC:DEF inte
 'John köpte inte boken' (aa)

3e. **Jón keypti bók ekki.*
 J:NOM köpa:PST bok:SG:FEM:ACC inte
 ('John köpte inte en bok') (aa)

I mandarin finns tre typer av preverbala objekt, som kan föregås av en fokusmarkör. Fokusmarkörerna har jag inte för avsikt att gå närmare in på, men dessa är liksom de preverbala objekten av tre typer. Fokusmarkören är, enligt Zhang, en del av det fokuserade led det föregår. Därför är det i exempel 4b och 5b oklart om objektet, verbet eller hela VP betonas, eftersom fokusmarkören kan styra alla dessa led. Om objektet däremot flyttat till positionen före verbet, och ordföljden därmed blir SOV, kan endast objektet vara fokuserat, vilket visas i exempel 4c och 5c. Lexikala nomen flyttar i mandarin, liksom i isländskan. Exempel 4c och 5c visar båda på flytt av ett specifikt och referentiellt objekt. Här syns det

också på ytstrukturen att objektet flyttat ur VP, eftersom ordföljden är SOV. Exempel 4a och 5a illustrerar satser där inget led fokuserats.

4a. *Ta kan-le neiben shu.*

han läsa-ASP DEM bok

'Han har läst den boken'

(Zhang 2000:201)

4b. *Ta shi kan-le neiben shu.*

han vara läsa-ASP DEM bok

'Han har läst **den boken**' (ingen annan bok)

'Han har **läst** den boken'

'Han har **läst den boken**'

(aa:203)

4c. *Ta neiben shu kan-le.*

han DEM bok läsa-ASP

'Han har läst **den boken**'

(aa)

5a. *Ta he hong-cha.*

han dricka röd-te

'Han dricker svart te'

(aa:204)

5b. *Ta zhi he hong-cha.*

han bara dricka röd-te

'Han dricker bara **svart te**'

'Han **dricker** bara svart te'

'Han **dricker** bara **svart te**'

(aa)

5c. *Ta zhiyou hong-cha cai he.*

han bara röd-te dricka

'Han dricker bara **svart te**'

(aa)

OS är inte detsamma som *ba*-konstruktionen, där objektet också föregår verbet, och där ordföljden följaktligen också blir SOV. Exempel 6 illustrerar detta.

6a. *Ta chi-le nei tiao yu.*
 han äta- ASP DEM KLF fisk
 'Han åt fisken' (Sun 1995:164)

6b. *Ta ba nei tiao yu chi-le.*
 han DEM KLF fisk äta-ASP
 'Han åt fisken' (aa:163)

OS, vilket innebär flytt av objektet till en språkspecifik position, är inte detsamma som topikalisering, vilket Platzack och Holmberg visar med olika test⁷. Exempel 7 illustrerar alltså topikalisering.

7. *Henne känner jag inte.*

Exempel 8 visar tydligt på frasflytt (vilket är ett karaktärsdrag hos OS). I exempel 8a har objektet inte flyttat.

8a. *Jón keypti ekki gamla bókina.*
 J:NOM köpa:PST inte gammal bok:SG:FEM:ACC:DEF
 'John köpte inte den gamla boken'

8b. *Jón keypti gamla bókina ekki.*
 J:NOM köpa:PST gammal bok:SG:FEM:ACC:DEF inte
 'John köpte inte den gamla boken'

Även i mandarin kan objektet med dess modifierare flytta, vilket betyder att en hel fras kan flytta, liksom i isländskan. Detta visar exempel 9b på. Exempel 9 visar också på att icke-specifika objekt kan flytta, även om detta är mycket ovanligt.

9a. *Ta shenzhi baocun-zhe yixie jiu xinfeng.*
 han t o m behålla-ASP KVANT gammal kuvert
 'Han behåller t.o.m några gamla kuvert' (Zhang 2000:233)

⁷ Platzack och Holmberg (1995: 146-150)

- 9b. *Ta pingchang lian yixie jiu xin-feng dou baocun.*
 han vanligtvis t o m KVANT gammal kuvert alla behålla:ASP
 'Han behåller vanligtvis t.o.m **några gamla kuvert**' (Zhang 2000:233)

Enligt Zhang gäller följande i mandarin: "När en fras fungerar som ett direkt objekt i en transitiv sats, har det alltid ackusativt kasus, och kan då flytta"⁸. "Element som inte har ackusativa kasus flyttar inte"⁹. Detta visas i exempel 10b och 11b. I dessa exempel är objektet definit/specifikt och referentiellt (utom i 11a och b).

- 10a. *Ta daozei-le di-shang.*
 han falla-ASP golv-på
 'Han faller till golvet' (aa:230)

- 10b. * *Ta di-shang daozei-le.*
 han golv-på falla-ASP
 'Han faller till golvet' (aa)

- 11a. *Ta shenzhi song-le LaoLi yiben shu.*
 han t.o.m sända-ASP L en bok
 'Han t.o.m sände en bok till LaoLi' (aa)

- 11b. * *Ta lian LaoLi dou song-le yiben shu.*
 han t.o.m L alla sända-ASP en bok (aa)
 ('Han t.o.m sände en bok till LaoLi')

- 11c. *Ta lian neiben shu dou song-le LaoLi.*
 han t.o.m DEM bok alla sända-ASP L
 'Han t.o.m sände den boken till LaoLi' (aa)

Exempel 12 tycks visa på att även indirekta objekt kan flytta. Ledet *gei* fungerar dock här som ett verb. Enligt Zhang kan ett indirekt objekt aldrig flytta till vänster om verbet i mandarin.

⁸ Zhang (2000: 230-231). Med ackusativt kasus menar Zhang ett direkt objekt, eftersom mandarin inte har morfologiska kasus.

⁹ Aa.

12. *Lian Lao Wu dou **gei** Xiao Wang zuo-le wan-fan.*

t.o.m L W alla till X W göra-ASP kväll-måltid

'Lao Wu gjorde t o m en måltid till Xiao Wang'

(Zhang 2000:220)

I de nordiska språken däremot, förekommer det att dativobjekt eller ett indirekt objekt flyttar. Detta visas i exempel 13. Objektet är definit och referentiellt.

13. *Hjálpaðir þú Jóni ekki?*

hjälpa:PST du J:DAT inte

'Hjälpte du inte John?'

(Platzack och Holmberg 1995:168)

Exempel 14 visar på enstaka fall i svenskan och norskan där ett lexikalt nomen flyttar. Detta uppstår endast i s k *dubbla objekt*-konstruktioner, där verbet är ditransitivt, d v s där verbet tar tre argument. Det objekt som flyttar är även här definit och referentiellt.

14a. *Jag visar **gästerna gärna** mina bilder.*

14b. *Vi ger **barnen alltid** vad de vill ha.*

(Platzack och Holmberg 1995:172)

14c. *De ga **Marit ikke** blommene.*

de ge:PST M inte blomma:PL:DEF (aa)

'De gav inte Marit blommorna'

Där dative shift¹⁰ inte ägt rum i svenskan markeras det indirekta objektet av en framförställd preposition. Detta visas i exempel 15a. I exempel 15b visas dative shift. Vid dative shift försvinner prepositionen. Det indirekta objektet kan också flytta till vänster om satsadverbet (OS), vilket förutsätter att dative shift först ägt rum. Detta visas i exempel 15c.

15a. *Jag gav **boken till honom**.*

15b. *Jag gav **honom boken**.*

15c. *Jag gav **honom inte** boken.*

¹⁰ Dativobjektet (det indirekta objektet) flyttar till vänster om det direkta objektet.

De gemensamma dragen för OS i de nordiska språken och i mandarin är att objektet flyttar ur VP, samt att hela frasen (NP) flyttar (se exempel 8 och 9). Dessutom tenderar definitiva eller specifika objekt att flytta. I mandarin förekommer det dock att indefinita led flyttar (se exempel 9).

I de nordiska språken förblir ordföljden mellan verb och objekt oförändrad vid objektsflytt, eftersom verbet också flyttar ur VP. Objektet flyttar dock till vänster om satsadverbet (se exempel 1-3, samt 8). I mandarin fokuseras objektet när det flyttat, och OS syns även på ordföljden, som ändras från SVO till SOV (se exempel 4-5, samt 9-12).

Det förekommer fler restriktioner vid OS i de nordiska språken än i mandarin. Objektet kan inte flytta om inte verbet flyttat först. Eventuella hjälpverb hindrar verbet från att flytta, och därmed hindras också OS (se exempel 1). I svenskan kan OS endast äga rum i huvudsats, medan samma process kan äga rum även i bisats i isländskan (se exempel 2). Detta beror på att verbet flyttar också i bisatsen i isländskan.

Både direkta och indirekta objekt kan flytta i de nordiska språken, även om det i svenskan nästan uteslutande rör sig om pronomen (exempel 13-15 visar på undantagen). I mandarin kan endast direkta objekt flytta (se exempel 10-11).

Sammanfattningsvis flyttar alltså objektet ur VP, och dessa objekt är fraser som i de allra flesta fall består av definitiva eller specifika referentiella objekt.

3. NOUN INCORPORATION

I detta kapitel behandlas de karaktäristiska dragen hos NI, genom att ett representativt urval språk som uppvisar detta fenomen undersöks. Dessa språk används som en oberoende kontrollgrupp. Om det visas att VOS-ordföljden är den deriverade i något av de nämnda oceaniska språken, visar detta på att detta språk uppvisar drag som påminner om NI. Jag har begränsat mig till att behandla NI i chukchi, mohawk och hopi, som alla är polysyntetiska språk. Man brukar tala om polysyntetiska språk som typiska inkorporeringsspråk, då nästan alla ordklasser kan inkorporera eller inkorporeras. Jag har valt att blanda exempel från dessa språk, eftersom det tjänar mitt syfte bättre att visa på typiska drag hos NI, än att behandla språken vart och ett för sig. Det är inte ett enskilt språk jag huvudsakligen vill behandla, utan fenomenet NI. Det som gör detta möjligt är att studera ett urval språk som uppvisar detta fenomen.

3.1 NI i chukchi, mohawk och hopi

Chukchi har ett ergativt kasussystem¹¹. De flesta ordklasser inkorporeras, förutom pronomen, där istället verbet kongruerar med dessa.

Mohawk har ett ackusativt kasussystem, och endast nomen-rötter inkorporeras. Många nomen i mohawk markeras med ett nomen-affix.

Hopi har också ett ackusativt kasussystem, vilket visas på objektet. Hopi har liksom chukchi och mohawk rik böjningsmorfologi, där verbet böjs både efter subjektet och objektet (verbet kopierar drag från subjektet och objektet vilket visas som affix på verbet).

NI visas främst med morfologisk sammansättning, men kan dessutom visas med vokalharmoni, eller bådadera (se exempel 18 och 19).

Enligt Mithun finns fyra olika typer av NI, och här följer en kortfattad definiering av dessa typer och deras funktioner.

Typ I: handlingen (verbet) framhävs och satsen detransitiviseras.

Typ II: ett argument framhävs på bekostnad av ett annat, men transitiviteten behålls.

Typ III: ett argument som tidigare nämnts eller är tidigare känt nedtonas.

Typ IV: en extern NP specificerar det inkorporerade ledet.

3.1.1 Typ I NI

Den första typen resulterar i en detransitivisering av satsen, eftersom ett argument (objektet) inkorporeras av verbet. Om inte ett annat argument tar det inkorporerade ledets plats är verbet intransitivt, vilket visas i exempel 1b, 2b och 3a. Chukchi, mohawk och hopi har alla denna typ av NI. De inkorporerade leden är alla indefinita eller icke-specifika och därför också icke-referentiella. Exempel 1 visar inkorporering av den första typen i chukchi, exempel 2 i mohawk och exempel 3 i hopi.

1a. *Enan qaa-t qErir-ninet.*

3SG:ERG ren-ABS:PL söka-3SG:S/3PL:O

'Han sökte efter renen'

(Lambert 1999:54)

1b. *Etlon qaa-rer-g'e.*

3SG:ABS ren-söka-3SG:S

'Han sökte efter ren'

(aa)

¹¹ Ett ergativt kasussystem innebär att S i en intransitiv sats och O i en transitiv sats har samma kasus som utgörs av ett absolutivt kasus, och agenten i en transitiv sats utgörs av ett ergativt kasus.

2a. *Wa'-k-yvtho' ojija'*.

AOR-1SG-växt blomma

'Jag planterade en blomma'

(Tang odatrat)

2b. *Wa-k-ji'ja-yvtho'*.

AOR-1SG-blomma-plantera

'Jag planterade en blomma'

(aa)

3. *Ya um hiita ho'-ta.*

QUES du vad väska-DUR

'Vad bär du i din väska?'

(Gronemeyer 1996:7)

Exempel 4 och 5 illustrerar inkorporering av nomen med adverbial funktion i chukchi.

Exempel 6b illustrerar inkorporering av ett komplementärt led i hopi. Futurummarkören samt *till* utgör här verbet. I dessa exempel är det inkorporerade ledet definit eller specifikt och därmed referentiellt, vilket är ovanligt vid inkorporering. Exempel 4-6 visar också att andra sorts led än direkta objekt kan inkorporeras.

4. *TE-ralko-waNerkEn.*

1SG-tält-sy

'Jag syr i tältet'

(Lambert 1999:56)

5. *Ty-nyki-lejw-y-rkyn''*

1SG-natt-vandra-PRES:jag

'Jag vandrar på natten'

(<http://privatewww.essex.ac.uk>)

6a. *Mano paasa-t 'a-w-ni.*

M fält-ACK 3SG-till-FUT

'Mano ska gå till fältet'

(Gronemeyer 1996:17)

6b. *Mano pas-mi-ni.*

M fält-till-FUT

'Mano ska gå till fältet'

(aa)

3.1.2 Typ II NI

Ett oblikt argument, som kan ha varit t ex ett dativ- eller lokativt objekt kan ta det inkorporerade ledets plats, och blir nu t ex ett akkusativt eller absolutivt objekt (argument). Denna grammatiska process gör att satsen inte detransitiviseras, eftersom antalet argument fortfarande är detsamma. Det inkorporerade objektet är indefinit eller icke-specifikt och icke-referentiellt, liksom i den första typen av inkorporering. Exempel 7, 8 och 9 visar på den andra typen av NI i chukchi, mohawk och hopi.

7a. *Ytlyg-e mytqymyt kawkaw-yk kili-nin.*

Far-ERG smör bröd-LOC sprida-3SG/3SG

'Fadern bredde smör på brödet'

(<http://privatewww.essex.ac.uk>)

7b. *Ytlyg-yn kawkaw-yk mytqy-rkele-g'e.*

far-ABS bröd-LOC smör-sprida-3SG

'Fadern bredde smör på brödet'

(aa)

7c. *Ytlyg-e kawkaw mytqy-rkele-nen.*

far-ERG bröd:ABS smör-sprida-TR

'Fadern bredde smör på brödet'

(aa)

8. *Kvtsyu v-kuwa-nya't-ó'ase.*

fisk FUT-de-hals-skära

'De ska skära halsen av en fisk'

(Mithun 1984:868)

9. *Nu' ung ma-qwhi-k-na-ni.*

jag du:ACC arm-bryta-CAUS-FUT

'Jag ska bryta din arm'

(Gronemeyer 2000:7)

I vissa fall kan ett subjekt inkorporeras av verbet¹², och dess plats kan intas av ett annat argument. Satsen är nu intransitiv. Det inkorporerade subjektet är indefinit och icke-referentiellt. Exempel 10 är från chukchi.

¹² Subjektsinkorporering är ett mycket ovanligt fenomen.

10a. *Nej-in 'El'El tElgE-g'i.*
 berg-POSS snö:ABS smälta-3SG:S

'Snön på berget smälte' (Lambert 1999:54)

10b. *Nej 'EIE-lgE-g'i.*
 berg:ABS Snö-smälta-3SG: S

'Snön på berget smälte' (aa)

3.1.3 Typ III NI

Inkorporering används också i diskursen, och det inkorporerade ledet är då referentiellt, vilket, som tidigare nämnts, är ovanligt för inkorporering. Exempel 11 och 12 visar också att ett inkorporerat led kan vara definit. Inkorporering används här för nedtoning av tidigare känd information. Det inkorporerade objektet kan också syfta framåt på det referentiella ledet. Exempel 11 är från chukchi, 12 från mohawk och 13 från hopi.

11. ...*naqam qoráñi nēnaimitkoívuqên, naqam tırgıtır eLe enú'kä*

men ren han:slakta:i:antal men kött:DEF NEG NEG:äta

emyliil ninēnuqin qórên. Ámkinirganré't ni-qaá-nmatqên.

bara:tunga han:äta av:ren på:varje:morgon han-ren-slakta:PRES

'...men renarna slaktade han i mängder, men han åt inte köttet, bara renarnas tungor åt han, och varje morgon renslaktade han...'

(Mithun 1984:862)

12. *Nónv akwé yostáthv n-ó-nvhst-e sok nú-wa*

DEF:när alla den:vara:torr DEF-den-torr-NOM då nu

v-ts-ak-wa-nvhst-arú-ko.

FUT-tillbaka-vi-alla-majs-ta-RVRS

'När den var helt torr, var det dags att majsskala'

(aa:869)

13. *Nu' pakiw-maq-to-ni; noqw itam put enang nöö-nösa-ni.*

jag fisk-jaga-PROG-FUT så:att vi den med:annan:mat PL:S-äta-FUT

'Jag går och fiskar så att vi kan äta den (fisken) tillsammans med annan mat'

(Gronemeyer 1996:7)

3.1.4 Typ IV NI

Exempel 14b visar på en speciell typ av inkorporering, som finns i vissa polysyntetiska språk. Denna typ tillåter så kallad *dubbling* eller *copying*. (Detta innebär att transitiviteten behålls, liksom i de andra typerna, förutom i exempel 1-6, samt 10, där det enda objektet eller subjektet inkorporerats, och inget annat argument övertar dess position). Det inkorporerade ledet klassificeras av en extern NP. Det inkorporerade ledet är icke-specifikt, indefinit och icke-referentiellt. Exempel 14b visar på dubbling i mohawk, och exempel 15 visar på dubbling i hopi. Dubbling uppvisas inte i chukchi.

14a. *Ye-'wahla-nuwak- s.*

hon kött hungrig på

'Hon är hungrig på kött'

(Tang odatemat)

14b. *Ye-'wahla-nuwak- s kitkit.*

hon kött hungrig på kyckling

'Hon är hungrig på kyckling' Lit. 'Hon är kött-hungrig på kyckling'

(aa)

15. *Piikuyi-t paa-mòy-ta.*

mjölk-ACC vatten-ha:i:mun-CAUS

'Han tog en mun mjölk'

(Gronemeyer 1996:10)

Den NP som specificerar det inkorporerade ledet har inte alltid ett synligt nomen. I dessa fall utgörs en NP mest av adjektiv eller kvantifierare, som, då en NP inte består av ett synligt nomen, har *strandats*. Strandning visar tydligt att frasflytt inte förekommer i NI, till skillnad från OS, som tidigare behandlats. De inkorporerade leden är indefinita eller icke-specifika, och därmed icke-referentiella. Denna typ av NI finns både i mohawk och i hopi. Exempel 16 visar på strandning i mohawk och exempel 17 visar på strandning i hopi.

16. *Kanekwarúnyu wa'-k-akya'tawi'tsher-úni.*

DEF:prickig:DIST PST-jag-klänning-göra

'Jag gjorde en prickig klänning'

(Mithun 1984:870)

17. *Pas wuu-wupa-t angap-soma.*

verkligen PL-lång-ACC vete:skal-binda

'Hon band mycket långa veteskal i knyten'

(Gronemeyer 1996:8)

Strandning förekommer inte i chukchi. I chukchi inkorporeras istället eventuella modifierare i nomenet innan hela uttrycket kan inkorporeras i verbet, enligt Spencer¹³, eftersom fraser inte kan inkorporeras. Inkorporering visas i dessa fall med vokalarharmoni¹⁴. Exempel 18a tyder inte på att adjektivet inkorporerats i nomenet, eftersom båda uttrycken har sin ursprungliga vokal, *d v s e*. Den ursprungliga formen för dessa uttryck är alltså *MejNy kejN*. Exempel 18b visar på att nomenet och dess modifierare inkorporerats i verbet, eftersom vokalerna i nomenet och modifieraren kopierat fonologiska drag från verbet (vokalarharmoni), som i detta fall har dominanta vokaler. Exempel 19a visar på att adjektivet har inkorporerats i nomenet, eftersom vokalen i nomenet *kejN* kopierat drag från den dominanta vokalen i adjektivet (modifieraren) *ormy*. I exempel 19b har nomenet och dess modifierare inkorporerats i verbet, vars vokal kopierat drag från den dominanta vokalen i adjektivet. Det inkorporerade objektet är i exempel 18b, 19a och 19b indefinit och icke-referentiellt.

18a. *MejNy-kejN-yn ty-nmy-g'en.*

stor-björn-ABS jag-döda:PST-den

'Jag dödade en stor björn'

(Spencer p.c.)

18b. *Ty-majNykajNynmy-g'ak.*

jag-stor:björn:döda- PST

'Jag dödade en stor björn'

(aa)

19a. *Ormy-kajN-yn ty-l'u-g'in.*

stark-björn- ABS jag-se:PST-den

'Jag såg en stark björn'

(aa)

¹³ Nomenet och dess modifierare kan inte vara en lexikal sammansättning. Om så vore fallet skulle det finnas lexikala sammansättningar i ett obegränsat antal.

¹⁴ Vokalarharmoni innebär vanligtvis att ändelsevokalen kopierar fonologiska drag från stamvokalen. Finska och turkiska är exempel på språk som har denna typ av vokalarharmoni. I Chukchi innebär vokalarharmoni att recessiva vokaler kopierar fonologiska drag från dominant vokaler. Slutna vokaler tenderar att vara recessiva, och de öppna dominant. Se <http://privatewww.essex.ac.uk>.

19b. *T-ormykajNyl'o-g'ek.*

jag-stark:björn:se- PST

'Jag såg en stark björn'

(Spencer p.c.)

De gemensamma dragen för de i denna uppsats behandlade språk som uppvisar inkorporering är att objektet morfologiskt sätts samman med verbet, samt att endast huvudet inkorporeras. Att endast huvudet inkorporeras visas i mohawk och i hopi med att eventuella modifierare strandas (se exempel 16-17). I chukchi inkorporeras modifieraren i nomenet, innan båda dessa inkorporeras i verbet (se exempel 18 och 19). Indefinita eller icke-specifika och därmed icke-referentiella led tenderar att inkorporeras, även om det förekommer att även definitiva eller specifika led inkorporeras. Detta syns dock mest i de fall där NI används i diskurs (typ III). Även led som inte fungerar som ett direkt objekt kan inkorporeras.

Inkorporering verkar användas som en syntaktisk strategi för att nedtona vissa led och framhäva andra. I NI typ I fokuseras själva handlingen (verbet), och det objekt som blir utsatt för handlingen inkorporeras, då detta led ses som mindre viktigt (se exempel 1-6). I NI typ II framhävs ett visst led på bekostnad av ett annat. Det framhävda leDET tar det nedtonade ledets plats, som inkorporeras (se exempel 7-10). Om man avser att tala om ett objekt längre fram i diskursen, eller om detta nämnts tidigare i diskursen inkorporeras det (se exempel 11-13). NI används också som klassificeringssystem, där det inkorporerade leDET är det mer övergripande begreppet (se exempel 14-15).

Sammanfattningsvis flyttar alltså nomenet (som kan vara andra nomen än direkta eller indirekta objekt) och bildar en sammansättning (inkorporeras) med verbet. Dessa nomen består endast av ett huvud och tenderar att vara indefinit och icke-referentiellt.

Den inkorporering som är relevant i denna uppsats är dock endast typ I, eftersom det är denna typ av inkorporering som förekommer i de oceaniska språken, enligt de i denna uppsats nämnda författare som behandlat dessa språk, om VOS-ordföljden är den deriverade.

4. OS ELLER NI I OCEANISKA SPRÅK

Samoanska, tonganska och niueanska har en ordföljdsvariation i enkla satser mellan VSO och VOS. Orsaken till denna variation torde vara att objektet flyttat i det ena eller det andra fallet. Om VSO-ordföljden skulle vara den deriverade har objektet flyttat ur VP, vilket påminner om den syntaktiska processen OS, som tidigare behandlats. Den deriverade VSO-ordföljden har fler gemensamma drag med OS, vilket åskådliggörs i tabellen nedan. Om VOS-ordföljden

skulle vara den deriverade har objektet flyttat till positionen direkt efter verbet, vilket påminner om den syntaktiska processen NI, där i vissa språk objektet till och med morfologiskt sammanfogats med verbet. Den deriverade VOS-ordföljden har fler gemensamma drag med NI, vilket åskådliggörs i tabellen nedan. Jag kommer alltså i detta stycke att diskutera om nämnda språk påminner mest om OS eller NI, för att kunna avgöra vilken ordföljd som är den grundläggande.

Egenskaper hos objektet vid *deriverad* VSO-ordföljd:

V	S	O
		definit/specifikt
		referentiellt
		synligt kasus

Egenskaper hos objektet vid *deriverad* VOS-ordföljd:

V	O	S
	Indefinit/icke-specifikt	
	icke-referentiellt	
	ej synligt kasus	

Mosel & Hovdhaugen, som behandlat samoanska, menar att NI uppvisas i detta språk, och Otsuka menar att samma fenomen uppvisas i tonganskan. Dessa tre forskare, samt Mithun som behandlat NI i allmänhet, menar att NI förekommer i många oceaniska språk, men att detta dock inte visas morfologiskt. Enligt dessa forskare visas NI med att nomenet följer direkt på verbet, och att inga partiklar förekommer emellan dessa led. De menar också att vissa konstruktioner påminner om den första typen av NI, som behandlas på sid 15-16 i exempel 1-6, då satsen är intransitiv med ett enda argument (subjektet) i absolutiv. Enligt dessa forskare är VSO den vanligaste ordföljden i dessa språk. Samtliga oceaniska språk som behandlas i denna uppsats är ergativa.

Enligt Massam skiljer sig niueanskan från samoanskan och tonganskan på det sätt att hela NP kan följa direkt på verbet. I samoanskan och tonganskan kan endast huvudet förekomma i denna position. Hon benämner detta fenomen PNI.

4.1 Tonganska

Enligt Otsuka har VSO-ordföljden i tonganskan deriverats ur SVO genom att verbet flyttat ur VP till initial position i satsen¹⁵.

Otsuka har i sin skrift diskuterat huruvida tonganska uppvisar NI, eftersom fraser till synes direkt kan efterfölja verbet. Hon kommer dock fram till att frasen i exempel 1b är ett

¹⁵ Otsuka (2005: 65-73) och Massam (2001:153-154) utgår från basen SVO, enligt Kaynes analys från 1994, och ur denna struktur deriveras VSO- respektive VOS-ordföljderna.

lexikaliserat uttryck, vilka kan inkorporeras av verbet. (Inkorporering av lexikaliserade uttryck brukar benämnas lexikal NI). (I svenskan är *blåbär* ett exempel på ett lexikaliserat uttryck).

Kava och *stark* är två led som på tonganska bildar ett lexikaliserat uttryck, som betyder *alkohol* på svenska. Exempel 1b kan alltså inte uttydas som ”Sione drack stark kava”, menar Otsuka. Exempel 1a visar tydligt på NI, menar hon vidare, då endast ett huvud inkorporerats.

1a. *Na'e fufulu ipu 'a Mele.*

PST tvätta kopp ABS M

'Mele diskade'

(Otsuka 2005: 82)

1b. *Na'e inu kava malohi 'a Sione.*

PST dricka kava stark ABS S

'Sione drack alkohol'

(aa)

Ett nomen och en modifierare kan alltså inte följa direkt på verbet, om dessa led inte är ett lexikaliserat uttryck, enligt Otsuka. Detta visas i exempel 2. *Ipu 'uli* är, till skillnad från *kava malohi* (se exempel 1b), inte ett lexikaliserat uttryck.

2. ??*Na'e fufulu ipu 'uli 'a Mele.*

PST tvätta kopp smutsig ABS M

'Mele diskade smutsig disk'

(aa)

Otsuka påvisar att det i vissa konstruktioner kan se ut som om en prepositionsfras inkorporerats i verbet. Hon menar dock att uttrycket i exempel 3 *'alu lotu*, är ett lexikaliserat uttryck, liksom *inu kava* i exempel 1b.

3. *Na'e 'alu lotu 'a Sione.*

PST gå kyrka ABS S

'Sione gick till kyrkan'

(aa:83)

Exempel 4 visar på VSO-ordföljd med OS-liknande drag¹⁶, där objektet inte direkt efterföljer verbet, som här efterföljs av olika partiklar. Objektet är också definit och referentiellt, vilket också visar på OS-liknande drag. Det är dock oklart om dessa exempel visar på underliggande eller deriverad ordföljd.

4a. *Na'e ma'u 'e Sione a e ika.*
 PST få ERG S ABS DEF fisk
 'Sione fick fisken' (Otsuka 2005:69)

4b. *Na'e tala-ange 'e ia 'a e talamoa ki he tangata.*
 PST berätta-DIR3 ERG han ABS DEF historia till DEF man
 'Han berättade historien för mannen' (aa:71)

4c. *Na'e fufulu 'a e ipu uli 'e Mele.*
 PST tvätta ABS DEF kopp smutsig ERG M
 'Mele diskade den smutsiga disken' (aa:82)

Vilken är då den grundläggande ordföljden i tonganskan? Exempel 1b och 3 tycks visa på att en fras direkt kan efterfölja ett verb. Otsuka påpekar dock att *inu kava* i exempel 1b, respektive *'alu lotu* i exempel 3 utgör exempel på lexikaliserade uttryck, och dessa uttryck behandlas därför som ett huvud. Detta syntaktiska drag visar på likheter med NI. Exempel 2 visar också att en fras inte direkt kan efterfölja ett verb. Detta uttryck är alltså inte lexikaliserat.

Otsuka visar alltså på att tonganskan uppvisar NI-liknande drag, där huvudflytt är ett kännetecken. Ogrammatiska exempel visar på att fraser inte direkt kan efterfölja verbet. Objekten i exempel 1 och 3 är också indefinita och icke-referentiella, vilket, som tidigare nämnts, är typiskt för NI. Detta tyder på att VOS är den deriverade ordföljden, vilket i sin tur tyder på att VSO är den underliggande ordföljden i tonganska.

¹⁶ Otsuka diskuterar inte huruvida tonganska uppvisar OS-liknande drag. Hon menar att tonganska tydligt uppvisar NI.

4.2 Niueanska

VSO-ordföljden är i niueanskan den vanligaste, men Massam menar att VOS-ordföljden är den ordföljd som deriverats ur basen SVO (se fotnot på sid 22), genom att VP (verbet och objektet) har flyttat till den initiala positionen i satsen¹⁷.

I niueanskan finns exempel på fraser som direkt efterföljer verbet, och dessa exempel är så pass många att det inte kan röra sig om lexikaliserade uttryck. Exempel 1 visar på hur en fras direkt efterföljer ett verb, liksom ett huvud direkt efterföljer ett verb i samoanska och tonganska.

1a. *Ne inu kofe kono a Mele.*

PST dricka kaffe bitter ABS M

'Mele drack bittert kaffe'

(Massam 2001:158)

1b. *Ne holoholo kapiniu kiva fakanene a Sione.*

PST tvätta fat smutsig noggrann ABS S

'Sione diskade smutsiga fat noggrant'

(aa)

1c. *Ne fai fale lanu moana a ia.*

PST ha hus färg blå ABS han

'Han hade ett blått hus'

(aa:159)

Massam menar att konstruktionerna i exempel 1 uppfattas som NI eftersom dessa till ytan påminner om de drag som är karaktäristiska för NI. Ordföljden är VOS och partiklar saknas mellan verb och nomen, vilket uppvisar liknande drag med den första typen av inkorporering som detransitiviserar satsen (se sid 15-16). Det som skiljer exempel 1 ovan från de exempel där nomenet direkt efterföljer verbet i tonganskan (och även i samoanskan, se sid 27), är alltså att en fras direkt efterföljer verbet, vilket inte uppvisas i inkorporering. Massam benämner detta fenomen *pseudo noun incorporation*, och delar sedan in detta begrepp i två grupper, som hon kallar *generell PNI*, respektive *existentiell PNI*. Generell PNI är indefinit och icke-referentiellt, vilket visas i exempel 1, och uppträder inte tillsammans med relativsats, vilket visas i exempel 2. Dessa syntaktiska drag påminner om den första, andra och fjärde typen av NI (som diskuterats i kapitlet om NI i chukchi, mohawk och hopi).

¹⁷ Massam (2001:154)

2a. * *Ne inu kofe a Sione ne taute e au.*
 PST dricka kaffe ABS S som göra ERG jag
 ('Sione drack kaffe som jag kokat') (Massam 2001:168)

2b. * *Ne inu kofe ne taute e au a Sione.*
 PST dricka kaffe som göra ERG jag ABS S
 ('Sione drack kaffe som jag kokat') (aa)

Existentiell PNI innefattar verben *fai* 'göra' och *muhu* 'ha mycket av', samt ett direkt efterföljande nomen. Existentiell PNI är, liksom generell PNI, indefinit, och dessutom referentiellt. Relativsätser kan i niueanskan, enligt vissa forskare, också strandas, samt modifiera det inkorporerade ledet, liksom t ex adjektiv kan modifiera ett inkorporerat led i t ex mohawk och hopi. Massam påvisar dock att relativsatsen inte kan strandas, då denna inte står i direkt anslutning till det inkorporerade ledet, som den i så fall skulle modifiera. Massam nämner Seiters hypotes som postulerar att verben *fai* och *muhu* obligatoriskt inkorporerar. Massam motbevisar dock hans hypotes med exempel 3.

3. *Kua fai nakai e umu haau?*
 PREF ha QUES ABS ugn din
 'Har du tillverkat/gjort din ugn än?' (aa:174)

Att existentiell PNI är referentiellt visas i exempel 4 med verbet *fai*.

4. *Fai mena kai a ia ia he fano, ko e fua niu.*
 ha sak mat ABS hon henne när resa PRED ABS frukt kokosnöt
 'Hon hade mat med sig när hon reste; en kokosnöt' (aa)

Massam motbevisar att *fai* och *muhu* är obligatoriskt inkorporerande led. Hon menar att dessa led fungerar både som verb och determinerare, vilket innebär att dessa verb, liksom determinerare, obligatoriskt tar komplement. Hon menar vidare att dessa verb fungerar som ett satsinitialt predikat. Detta visas i exempel 5.

5. *Kua muhu tala tumau ha mautilu a tama fifine ka.*

PERF ha mycket av historia alltid GEN vår barn flicka när

hau he koli

komma från dans

’Många var vår flickas berättelser när hon kom från dansen’ (Massam 2001:174)

Uppvisar då niueanskan några OS-liknande drag¹⁸? Om objektet flyttat ur VP illustrerar exempel 6 OS. Objektet är också i dessa konstruktioner definit och referentiellt.

6a. *Ne kai he pusi ia e moa.*

PST äta ERG katt DEM ABS fågel

’Katten åt kycklingen’ (aa:155)

6b. *Ne kai e Sione e tau talo aki e huki.*

PST äta ERG S ABS PL taro med ABS gaffel

’Sione åt tarosknölarna med en gaffel’ (aa)

6c. *Ko e tele e Sione a Sefa.*

PRES sparka ERG S ABS S

’Sione sparkar Sefa’¹⁹ (aa)

Massam benämner alltså det NI-liknande draget i niueanska PNI, då detta fenomen påminner om en del syntaktiska drag som NI kännetecknar. Exempel 1 visar dock på att en fras direkt kan efterfölja verbet, vilket inte stämmer med det drag som kännetecknar NI, d v s att endast huvudet kan flytta till positionen direkt efter verbet, eller morfologiskt sammanlänkas med verbet. Detta faktum torde innebära att VOS är den grundläggande ordföljden, och att objektet följaktligen flyttar ur VP i likhet med OS, och skapar ordföljden VSO.

Ett alternativt synsätt vore att lexikal NI, som Otsuka hävdar finns i tonganskan, också existerar i niueanskan. Om detta vore fallet skulle det dock finnas ett obegränsat antal lexikala uttryck i niueanskan, eftersom många nomen med dess modifierare bevisligen (se exempel 1)

¹⁸ Massam diskuterar inte huruvida niueanskan uppvisar OS-liknande drag. Hon nämner bara att objektet måste flytta för att få kasus. Då objektet flyttar, uppvisar det dock liknande syntaktiska drag med OS, som uppvisas bl a i mandarin och i nordiska språk, där objektsflytt dock inte är nödvändiga för kasusmarkering på objektet.

¹⁹ Niueanskan har olika kasusmarkörer för egennamn/pronomen och lexikala nomen. Markören *he* föregår ergativa lexikala nomen och markören *e* föregår ergativa egennamn/pronomen. Markören *e* föregår absolutiva lexikala nomen och markören *a* föregår absolutiva egennamn/pronomen.

direkt kan efterfölja verbet. Detta visar på att lexikal NI omöjligt kan vara ett fenomen i niueanskan. I tonganskan däremot är det ett fåtal nomen med efterföljande modifierare som direkt efterföljer verbet (se exempel 1b och 3 på sid 23).

Det troligaste är alltså att OS är det syntaktiska fenomenet i niueanskan, eftersom exempel 1 visar en fras direkt efter verbet, vilket inte är ett drag hos NI. Om exempel 6a och 6b visar en deriverad ordföljd, och att objektet därmed flyttat ur VP, tyder detta på att OS är ett syntaktiskt drag i niueanskan. Om OS är en syntaktisk process i niueanskan, är VOS den grundläggande ordföljden och VSO den deriverade.

4.3 Samoanska

Mosel & Hovdhaugen problematiserar inte ordföljden i samoanska. Exempel 1 och 2 visar att både VSO-och VOS-ordföljden kan tolkas som deriverad. Exempel 1a och 2a visar på OS-liknande drag, då objektet är definit och referentiellt och har flyttat ur VP. Exempel 1b och 2b visar på NI-liknande drag, då objektet är indefinit och icke-referentiellt och har flyttat till positionen direkt efter verbet. Utifrån dessa exempel kan man alltså inte avgöra vilken ordföljd som är den deriverade, eftersom dessa data kan tydas åt båda håll.

1a. *Sa tausi e le fafine le ma'i.*

PST ta:hand:om ERG ART kvinna ART patient

'Kvinnan tog hand om patienten'

(Mosel & Hovdhaugen 1992:396)

1b. *Sa tausi ma'i le fafine.*

PST ta:hand:om patient ART kvinna

'Kvinnan tog hand om patienter'

(aa)

2a. *Na fa'atau e le tama le pua'a.*

PST sälja ERG ART pojke ART gris

'Pojken sålde grisen'

(aa:738)

2b. *Fia faatau puua oe.*

vilja sälja gris 2SG

'Vill du sälja grisar?'

(aa)

I nominaliserade verbsatser blir subjektet en possessiv NP. Denna possessiva NP föregås av prepositionen *a* eller *o* vid singular. Vid pluralis eller dualis är prepositionen optionell. Prepositionen *a* används då en pågående handling uttrycks, och verbet brukar vid denna aspekt inkorporera nomenet. Detta visas i exempel 3a och 3b.

3a. *Na vave tele le tape pu'a a le tama lea.*
 PST snabb mycket ART döda gris POSS ART pojke den
 'Den pojken dödade gris väldigt snabbt' Lit. 'Pojkens grisdödande var väldigt snabb'
 (Mosel & Hovdhaugen 1992:548)

Nominaliseringssuffixet *g□* uppvisas i exempel 3b mellan verbet och nomenet, där *a* förlängts i uttal.

3b. *'o le fa'atau-g□-niu a le tama.*
 PRES ART sälja-NR:LIG-kokosnöt POSS ART pojke
 'Pojken säljer kokosnötter' Lit. 'Pojkens säljande av kokosnötter' (aa:579)

För att kunna ta reda på vilken den deriverade ordföljden är, krävs exempel där en NP (ett objekt med efterföljande modifierare) direkt efterföljer verbet utan föregående kasusmarkörer, eller exempel som visar på att just denna konstruktion är ogrammatisk. Exempel 4 uppvisar en NP, utan föregående kasusmarkörer (som i samoanska utgörs av det icke-specifika *se* eller det specifika *le*), som direkt efterföljer verbet.

4. *E faitau leo tele tamaiti a'oga i aso 'uma.*
 GENR läsa röst hög barn skola LD dag alla
 "Barnen läste högt i skolan varje dag" (aa:110)

Exempel 4 tycks visa på att den process som ägt rum inte är NI, eftersom en fras inte kan inkorporeras. Följaktligen torde detta tyda på att VOS är den grundläggande ordföljden, och att objektet flyttar ur VP. Samoanskan torde därför innehålla syntaktiska drag som påminner om OS, och om så är fallet är därför VSO deriverat ur VOS. De vanligaste konstruktionerna i samoanskan är dock VOS, där objektet endast består av ett N (se exempel 1b, 2b och 3), eller

VSO, där objektet består av N eller NP (se exempel 1a, 2a och 5a)²⁰. Inget av exempel 1-3 eller 5 visar ett verb som direkt efterföljs av en NP (objekt med modifierare), eller att just denna konstruktion är ogrammatisk. *Leo tele* i exempel 4 skulle dock kunna vara lexikaliserat på grund av betydelsen. Att 'läsa högt' betyder troligtvis 'högläsning' i motsats till att 'läsa tyst för sig själv'. Det betyder förmodligen inte att rösten är särskilt stark, eller har hög tonhöjd. *Leo tele* skulle också kunna vara lexikaliserat eftersom denna konstruktion, bestående av en NP direkt efterföljande ett verb, är ytterst ovanlig. Om uttrycket *leo tele* är lexikaliserat behandlas denna konstruktion som ett huvud, vilket i så fall innebär att samoanskan istället uppvisar syntaktiska drag som påminner om NI. Detta medför att ett huvud kan flytta till positionen direkt efter verbet, och att ordföljden VOS därmed är deriverad ur den underliggande ordföljden VSO.

5a. ... *sa maua ai e Sione se talo lapoa lava...*
 PST få ERG S ART planta stor väldig
 ...fick Sione en väldigt stor planta... (<http://www.archive.org/details/nlsltls>)

5b. *Sa 'ofu le 'ofu pa'epa'e o le teine*
 PST klänning ART klänning vit POSS ART flicka
 'Flickan hade på sig en vit klänning' (Mosel & Hovdhaugen 1992:422)

Det troligaste är alltså att exempel 4 visar på ett lexikaliserat uttryck, eftersom denna konstruktion annars nästan aldrig förekommer.

Baserat på de exempel jag hittat är det därför sannolikt att VOS är den ordföljd som deriverats ur VSO. Empiriska studier, som lämpligen hade inneburit elicitering av ogrammatiska exempel (V NP S), hade dock varit nödvändiga för att kunna fastställa den underliggande ordföljden.

4.4 Diskussion

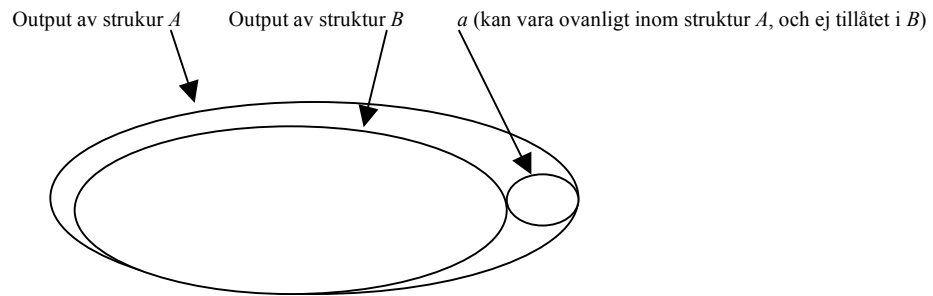
Otsuka påvisar alltså att NI är ett syntaktiskt fenomen i tonganskan, eftersom endast huvuden eller lexikaliserade uttryck direkt kan efterfölja verbet (se exempel 1 och 3). Följaktligen har objektet flyttat till positionen direkt efter verbet, och VOS-ordföljden är därmed den deriverade. VSO är alltså den grundläggande ordföljden i tonganska.

²⁰ Exempel 5b visar på en lite ovanligare konstruktion, där ordföljden är VOS, men objektet föregås av ett kasus, och därför visar inte heller denna konstruktion på en NP som direkt efterföljer verbet.

NI är med all sannolikhet ett syntaktiskt fenomen också i samoanskan, eftersom en NP direkt efterföljande ett verb är ytterst ovanlig (se exempel 4 under rubriken samoanska). Detta, samt uttryckets betydelse i detta exempel tyder på att uttrycket är lexikaliserat. Om endast huvuden eller lexikaliserade uttryck direkt kan efterfölja verbet, tyder detta på att NI är ett syntaktiskt fenomen även i samoanskan. VOS är därför sannolikt den deriverade ordföljden och VSO är därmed den grundläggande.

Massam påpekar att det i niueanskan är grammatiskt korrekt att fraser direkt efterföljer verb, vilket inte är ett drag som kännetecknar NI (se exempel 1). Detta faktum torde visa på att VOS är den grundläggande ordföljden. Objektet flyttar då alltså ur VP, i likhet med OS, och VSO deriveras därmed.

Tonganska och niueanska är på ytan väldigt lika, och det är därför intressant att ordföljden i dessa språk deriveras på så olika sätt. Det är mycket troligt att ordföljden i dessa språk en gång i tiden har deriverats på samma sätt, och att de därmed har haft samma grundläggande ordföljd. Att ordföljden deriveras på olika sätt beror sannolikt på att vissa grammatiska konstruktioner i ett språk alltmer sällan används, för att till slut försvinna. Barnet (förstaspråksinläraren) kan endast lära sig språket genom de faktiska exempel som det hör från omgivningen, eftersom den grammatiska strukturen för ett specifikt språk inte är medfödd. Barnet antar, på grund av de data det hör (Y), en viss grammatisk struktur (X) som grundhypotes för språket. Barnet antar alltså X eftersom Y för barnet uppfattas som output av X . Om två grammatiska strukturer i ett språk ger samma ytresultat, antar barnet förmodligen den enklaste strukturen. (Barnet antar att datan det hör, Y , är output av en enklare struktur, Z). Figuren nedan illustrerar output av två olika strukturer i ett språk, där struktur A uppvisar nästan samma ytresultat som struktur B , men med den skillnaden att konstruktionen a också uppvisas i A . Struktur B är enklare, eftersom den inte uppvisar konstruktionen a . Om konstruktionen a inom A successivt brukas mindre och mindre kan detta leda till att ett barn några generationer senare inte alls brukar a , eftersom det mycket sällan eller inte alls hör exempel med a . Om konstruktionen a försvinner kan detta leda till att struktur A , som tillåter konstruktion a , försvinner. Barnet antar då den enklare strukturen B som grundhypotes för språket. Struktur A blir då dessutom ogrammatisk.

I niueanskan kan en NP direkt efterfölja ett verb, även om dessa konstruktioner är relativt ovanliga. Denna konstruktion kan liknas vid konstruktionen *a* inom struktur *A*. I tonganskan tillåts endast N direkt efterföljande på verbet, och denna konstruktion kan liknas vid den enklare strukturen *B*. I tonganskan har struktur *A* (en NP direkt efterföljande på verb) förmodligen förekommit, men eliminerats till förmån för den enklare strukturen *B* (endast N direkt efterföljande på verbet). *a* har brukats mindre och mindre för att till slut försvinna. De NP som direkt efterföljer verbet i tonganskan idag är lexikaliserade nomenadjektivsammansättningar.

Enligt denna teori har VOS-ordföljden alltså varit den grundläggande i tonganskan.

VSO-ordföljden är dock den vanligaste också i niueanskan idag, enligt Massam, vilket visar på att en NP som direkt efterföljer verb (den ovanliga konstruktionen *a* inom *A*) är en konstruktion som förmodligen kommer att försvinna, liksom den gjort i tonganskan. Sannolikt kommer alltså samma utveckling att ske i niueanskan, som redan skett i tonganskan.

Utvecklingen verkar således gå mot deriverad VOS-ordföljd, *d v s* indefinita eller icke-specifika objekt åsyftas genom den syntaktiska processen NI.

I engelskan uppvisades tidigare omvänd ordföljd vid ja/nej-frågor, men idag används för lexikala verb enbart rak ordföljd, *d v s* SVO-ordföljd, kompletterat med *do*-omskrivningen. Detta torde bero på att förstaspråksinläraren av engelska under ett övergångsskede hört få eller inga exempel på inversion av lexikala verb, och istället hört många exempel med *do*-omskrivning eller användande av hjälpverb. Därmed har den enklare raka SVO-strukturen (struktur *B*) ersatt den mer komplicerade V2-strukturen (struktur *A*). SVO-ordföljden användes alltså mer och mer, på bekostnad av den omvända VSO-ordföljden som till slut inte brukades längre. Liknande fenomen skulle kunna hända i svenskan, som liksom engelskan är ett V2-språk. I språk där V2 återfinns, genereras också den grundläggande SVO-ordföljden²¹.

²¹ I svenskan uppvisas SVO-ordföljd i 60-70% av all satser som genereras. Se <http://hem.fyrlistorg.com/ojarnef/lang/gram-strukt-pm.txt>

5. SAMMANFATTNING

I denna uppsats var min avsikt att undersöka ordföljdsvariationen mellan VSO och VOS i de oceaniska språken samoanska, tonganska och niueanska, samt komma fram till vilken ordföljd som är den deriverade. De syntaktiska processer som äger rum i denna ordföljdsvariation, påminner mycket om OS och NI. Därför undersökte jag först egenskaperna hos dessa fenomen, genom att först behandla språk som klart uppvisar dylika. Dessa språk användes som oberoende kontrollgrupp.

De gemensamma dragen för OS i de nordiska språken och i mandarin är följande:

- Vid OS utgörs objektet av en fras (NP).
- Objektet flyttar ur VP.
- Objektet som flyttar ur VP tenderar att vara definit eller specifikt, och blir därmed också referentiellt.

De gemensamma dragen för NI i chukchi, mohawk och hopi är följande:

- Objektet utgörs av ett huvud.
- Objektet flyttar och bildar sammansättning (inkorporeras) med verbet.
- Objektet som flyttar och bildar sammansättning (inkorporeras) med verbet tenderar att vara indefinit eller icke-specifikt, och blir därmed också icke-referentiellt.
- NI används för att nedtona led i satsen.

Om VSO-ordföljden i de enskilda oceaniska språken är den deriverade, uppvisas likheter med OS-konstruktionen, där objektet (NP) flyttar ur VP, (se definition ovan). Om VOS-ordföljden i de enskilda oceaniska språken är den deriverade, uppvisas istället likheter med NI-konstruktionen, där objektet (N) realiseras intill verbet, (se definition ovan).

I samoanskan visade ett exempel ur Mosel & Hovdhaugens skrift att en fras direkt kunde efterfölja ett verb. Detta tyder då på att NI inte är en syntaktisk process i samoanska, och att därmed VSO-ordföljden skulle vara den deriverade. Denna konstruktion är dock med all sannolikhet lexikaliserad av två olika skäl. Dels visar uttrycket i exempel 4 *leo tele* 'med hög röst' på att betydelsen är 'högläsning' (vilket är ett lexikaliserat uttryck), och dels är förekomsten av liknande uttryck, d v s en NP direkt följande på ett verb, mycket ovanlig. Lexikaliserade uttryck behandlas som ett huvud, och då huvuden kan inkorporeras tyder detta exempel istället på att NI är en syntaktisk process i samoanska, och att VOS-ordföljden därmed är deriverad. VSO är då den grundläggande ordföljden i samoanska. För att kunna fastställa den grundläggande ordföljden krävs dock fältstudier där man kunnat konstruera

exempel där en NP direkt efterföljer verbet, och därefter, med hjälp av modersmålstalare, tagit reda på om dessa exempel är korrekta.

Otsuka visade i sin skrift exempel på att en fras inte kan stå i positionen direkt efter ett verb. Endast huvuden uppvisades i denna position. Detta tyder på att NI är en syntaktisk process i tonganska. Objektet har då i likhet med objektet i NI-konstruktionen realiserats intill verbet, och detta visar att VOS-ordföljden är deriverad ur VSO. VSO är alltså den grundläggande ordföljden i tonganska.

Massam visade i sin skrift exempel på att en fras direkt kunde efterfölja ett verb, vilket inte är ett kännetecken hos NI. Fraserna kan inte vara lexikaliserade uttryck, eftersom det finns så pass många exempel där en NP direkt efterföljer verbet. VOS är därför förmodligen den grundläggande ordföljden. Exempel som visat på VSO-ordföljd stämmer överens med alla de egenskaper OS uppvisar (se definition ovan). Objektet har alltså flyttat ur VP, liksom i OS-konstruktionen. Detta visar på att VSO-ordföljden är deriverad ur VOS.

Sammanfattningsvis är VOS-ordföljden deriverad ur VSO i tonganska, förmodligen också i samoanska, och VSO-ordföljden är deriverad ur VOS i niueanska.

Tonganskan och niueanskan deriverar alltså ordföljden på helt olika sätt, men är i övrigt väldigt lika, vilket kan ses i exemplen ovan. Troligtvis har ordföljden deriverats historiskt på samma sätt. Det troligaste är att utvecklingen gått från VOS-ordföljd mot VSO-ordföljd, eftersom konstruktioner där en NP direkt följer på verbet är ovanliga i niueanskan, och inte alls uppvisas i tonganskan. Det är troligt att de NP som fortfarande direkt efterföljer verbet lexikaliseras. Detta har förmodligen hänt i tonganskan.

6. KOMMENTARER

Det har varit väldigt intressant och lärorikt att genomföra denna studie, men empiriska studier med fler relevanta exempel hade kunnat göra studien mer heltäckande. Den grundläggande ordföljden i samoanska hade endast kunnat fastställas med elicitering.

De oceaniska språken som behandlas i denna uppsats är inbördes väldigt lika, vilket kan ses i exemplen, där orden är i princip identiska. Detta gäller speciellt tonganska och niueanska. Det är därför intressant att ordföljden i niueanskan deriveras på ett helt annat sätt, d v s att objektet flyttar ur VP, och att VSO därmed är deriverat ur VOS. Det hade varit intressant att bedriva fältstudier kring detta fenomen i framtiden, för att se om niueanskan kommer att bli ett språk med deriverad VOS-ordföljd.

Slutligen: Ett stort tack till min handledare Arthur Holmer för god handledning, och för att han introducerade mig för detta ämne, samt till alla som givit konstruktiv kritik på denna uppsats. Jag vill också tacka min pappa som periodvis lånat ut sin dator de flesta tider på dygnet.

Referenser

Litteratur

- Gronemeyer Claire** 1996 *"Noun Incorporation in Hopi"*, Lunds Universitet, Working papers 45, 25-44
- Holmberg Anders** 1986 *"Word Order and Syntactic Features in the Scandinavian Languages"*, Stockholms Universitet
- Kayne Richard** 1994 *"The Antisymmetry of Syntax"* Cambridge, MA: MIT Press
- Lambert Silke** 1999 *"A Lexical Account of Noun Incorporation in Chukchi"* ESSLLI Student Session, Düsseldorf, Germany
- Massam Diane** 2001 *"Pseudo Noun Incorporation in Niuean"*, Natural Language and Linguistic Theory, volume 19, 153-197.
- Mithun Marianne** *"The Evolution of Noun Incorporation"* 1984, Language volume 60, 847-891
- Mosel Ulrike** och **Hovdhaugen Even** 1992 *"Samoan Reference Grammar"*, the Institute for Comparative Research in Human Culture, Oslo, A/S Foto-trykk
- Otsuka Yuko** 2005 *"Two Derivations of VSO: A Comparative Study of Niuean and Tongan"*, 65-90. Carnie Andrew, Harley Heidi, Dooley Sheila (ed). "Verb first. On the Syntax of Verb-Initial Languages", John Benjamins
- Platzack Christer** och **Holmberg Anders** 1995 *"The Role of Inflection in Scandinavian Syntax"*, New York, Oxford University Press
- Sun Chaufen** 1995 *"Transitivity, the Ba Construction and Its History"*, Journal of Chinese Linguistics, 23;1 159-195
- Tang Danni** odaterat *"Noun incorporation in Akwesasne Mohawk"*
- Zhang Ning** 2000 *"Object shift in Mandarin Chinese"*, Journal of Chinese Linguistics volume 28 (2) 201-246

Www (i januari 2005)

<http://www.archive.org/details>

<http://www.nzetc.org/etexts/PraDict/index.html>

http://privatewww.essex.ac.uk/~spena/chukchee/CHUKCHEE_HOMEPAGE.html

<http://hem.fyristorg.com/ojarnef/lang/gram-strukt-pm.txt>

ABS = absolutiv	NEG = negation
ACC = akkusativ	NR = nominalizer (nominaliserare)
AOR = aorist (aspekt)	OS = object shift (objektsflytt)
ART = artikel	PAT = patient
ASP = aspekt	PERF = perfekt
DEF = definit	PL = plural
DEM = demonstrativ	PNI = pseudo noun incorporation
DIR 1 = direction (riktning)	POSS = possessiv
DIST = distance (avstånd)	PRED = predikat
DUR = durativ	PRES = presens
ERG = ergativ	PROG = progressiv
FEM = femininum	PST = past (preteritum)
FUT = futurum	QUES = question (frågeord)
GEN = genitiv	RVRS = reversiv
GENR = aspekt	TR = transitiv
KVANT = kvantifierare	VP = verbfras
LD = lokativ	V2 = språk med verbet på 2:a plats i satsen
LIG = ligativ	1SG = 1 person singular
LOC = lokativ	2SG = 2 person singular
MASK = maskulinum	3SG = 3 person singular
NI = noun incorporation (nomen-inkorporering)	
NP = nominalfras	

